

Laadulliset tutkimusmenetelmät 1

RISTO HOTULAINEN
OPETTAJANKOULUTUSLAITOS,
HELSINGIN YLIOPISTO
RISTO.HOTULAINEN@HELSINKI.FI

Orientaatio opintojaksoon

- Tavoite ja sisältö
- Toteutus ja työtavat
- Opintojakson suorittaminen ja arviointi
- Moodlen käyttö

Tavoite ja sisältö

- Tutustuminen laadullisiin aineistonkeruu- ja analyysimenetelmiin
- Omaan tutkimukseen sopivan menetelmän valinta
- Tutkimussuunnitelman laatiminen
- Laadullisten tutkimusraporttien analyttinen lukeminen
- Perehtyminen laadullisiin tutkimusmenetelmiin

Toteutus ja työtavat

- Luennot:

Paikka: Siltavuorenpenger 10 (S10) aud 1

Aika: klo 16.15-17.45

To 31.10.

To 7.11.

To 14.11.

To 21.11. (Touko Hilasvuori)

To 28.11.

Ti 3.12.

Luennot

Laadullisen tutkimusprosessin kuvaaminen

- 1. luento: Tutkimuksen lähtökohdat
- 2. luento: Tutkimuksen tausta
- 3. luento: Tutkimuksen aineisto
- 4. luento: Tutkimusaineiston analysointi
- 5. luento: Tutkimuksen raportointi
- 6. luento: Tutkimuksen arviointi

Ryhmät

- Ryhmiä 11 kpl (A-K)
- Kaksi koko ryhmän kokoontumista, lisäksi omatoimista työskentelyä ja pienryhmätapaamisia sekä tarvittaessa klinikkatyöskentelyä ryhmittäin (sovitaan ryhmänohjaajan kanssa)
- Kokoontumiset 8.11.-26.11.2013 (tarkista oman ryhmäsi aikataulu (<http://www.helsinki.fi/weboodi>))
- Luennoillakin ryhmätyöskentelyä (istumajärjestys)
- Ryhmissä tutkimusprojektityöskentely

Ryhmistä poissaolot

- Jos joudut pakottavasta syystä olemaan poissa ryhmäkokouksesta:
 - **ILMOITA HETI** ryhmänohjaajalle ja sovi hänen kanssaan korvaavasta tehtävästä, joka voi olla joko ryhmäkerran suorittaminen toisessa ryhmässä TAI korvaava kirjallinen tehtävä: oman ryhmän kahden tutkimusprojektiraportin kirjallinen kommentointi

Opintojakson suorittaminen ja arviointi

- Tutkimusprojektiraportti (ryhmätehtävä)
 - Tehdään pienryhmissä
 - Aiheen valinta ke 6.11. mennessä, hyväksyntä 8.11.
 - Raportin palautus Ti 17.12.2013 mennessä Moodleen
 - Arviointi: hyväksytty/täydennettävä
- Oppimispäiväkirja (yksilötehtävä)
 - 31.10.2013 alkaen opintojakson loppuun asti
 - Luennot, oheiskirjallisuus ja ryhmätyöskentely
 - 5 sivua
 - Palautus mi 17.12.2013 mennessä Moodleen
 - Arviointi 0-5

Moodle tällä opintojaksolla

<https://moodle.helsinki.fi/course/search.php?search=6206208>

Opintojakson verkko-osoitteen kautta kurssille liittyminen ja Moodleen tutustuminen:

HY moodle / Käyttätymistieteellinen / Etsi / Laadulliset tutkimusmenetelmät

Ensimmäisellä kirjautumiskerralla tarvitaan kurssiavain: **laadulliset1**

Opintojakson perustyökalu: tietopankki (luentodiat, oheiskirjallisuuslista ym.), ryhmät, tehtävien palautukset

1. luento: Tutkimuksen lähtökohdat

- Luento-osuus:
 - Tutkimuksen lähtökohdat
 - Tutkimussuunnitelman rakenne ja sisältö
 - Tutkimusaiheen valinta

Pohdi oppimispäiväkirjaan

- Kun ryhdyt suunnittelemaan tutkimuksen tekemistä, mitä asioita sinun tulee huomioida tutkimussuunnitelmassa?

<http://www.youtube.com/watch?v=unQy3k4vrd0>

1. Tutkimuksen lähtökohdat

- Tutkimuksen tekeminen on kuin lautapelin pelaamista: (Tuomi & Sarajärvi 2003)
 - On määriteltävä lähtöpisteet (oman tieteenalan lähtökohdat ja tieteenfilosofiset lähtökohdat laadullisen/määrällisen tutkimuksen eri perinteissä)
 - On opittavat pelisäännöt (tutkimusmenetelmät)
 - Pelaaminen (=tutkimuksen tekeminen) on opittujen pelisääntöjen (=menetelmien) soveltamista käytännössä
 - Tärkeää tietää, mitä ja miksi tekee ja millä kentällä liikkuu: oman paikan asemointi tutkimuksen kentässä
 - × Tieteenala, laadullinen vai määrällinen tutkimus, metodin tieteenfilosofiset lähtökohdat

Tutkimuksen lähtökohdat

Arkitieto

- Epäluotettavat havainnot
- Selektiivisyys
- Liiallinen yleistäminen
- Puutteellinen päättely
- Lyhytjänteisyys
- Asioiden tarkastelu irrallaa yhteyksistään

Tieteellinen tieto

- Systematisointi
- Toistettavuus
- Kriittisyys
- Yleistämisen hallinta
- Tieteellinen päättely
- Kumulatiivisuus
- Olennaisen ja epäolennaisen erottaminen

Tutkimuksen lähtökohdat

• Tieteenala: Kasvatustiede

- Tiede, joka tutkii kasvatustieteiden prosessia ja siihen liittyviä tekijöitä (vrt. psykologia)
 - Kasvatustieteen aihealueiden kenttä on hyvin laaja (vrt. kasvatustieteiden filosofia, -sosologia, -psykologia, kasvatustieteen historia, didaktiikka, ...vrt. myös erityispedagogiikka, mediakasvatus, monikulttuurisuuskasvatus, taidekasvatus jne.)
 - Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksen tutkimuksen painopistealueet:
 - » Kasvatus, yhteiskunta ja kulttuuri: esim. erilaisuuden kohtaaminen, kasvatuksen etiikka
 - » Oppiminen ja vuorovaikutus: didaktiikkaan liittyvä tutkimus (oppiminen ja opetus, ops), innovatiiviset oppimisympäristöt
- Lisäksi nykyisin tutkimus on usein monitieteistä

Tutkimuksen lähtökohdat

• Laadullinen vai määrällinen tutkimus?

- Usein asetetaan vastakkain vertailuissa, mutta käytännössä tehdään paljon tutkimusta, jossa hyödynnetään sekä laadullista että määrällistä tutkimusta (mixed methods): kokonaiskuvan luominen
 - » Esimerkkitutkimus: Opettajan mahdollisuudet vaikuttaa oppimisympäristön turvallisuuteen
 - » Laajat kyselyaineistot kerätään opettajilta, joista osaa (ääripää) haastatellaan ja havainnoidaan
 - Samassa tutkimuksessa saadaan laaja ja syvälinen aineisto, kun eri ulottuvuudet huomioidaan

<http://www.haaste.fi/Etushu/tutvarkistoihiteittain/EU/1205254080139>

Tutkimuksen lähtökohdat

(esim. Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2003)

Millaiset seikat vaikuttavat koetun turvallisuuden luokassa?

	Määrällinen tutkimus	Laadullinen tutkimus
Teoreettiset juuret	positivismi: objektiivinen todellisuus olemassa, suoraa tietoa todellisuudesta mahdollista saada	hermeneutiikka: todellisuus aina subjektiivisesti väritettyä, todellisuus subjektin kokemuksessa
Tutkimussuunnitelma	ennalta määrätty, tarkka	ennalta rakennettu, kehittyvä
Menetelmät	kiinteät hypoteesit; suuret, edustavat otokset; strukturoidut lomakkeet; tilastollinen käsittely	joustavat hypoteesit; näytteet epäedustavia; puolistrukturoidut ja avoimet haastattelut, havainnointi, valmiit tekstit; aineiston järjestäminen ja tulkinta
Onko ryhmittämisellä vaikutusta oppimisympäristön turvallisuuteen?		

Tutkimuksen lähtökohdat		
	Määrällinen tutkimus	Laadullinen tutkimus
Tutkijan ja tutkittavan suhde	etäinen, lyhyt kontakti	läheinen, intensiivinen
Tutkimusaineiston luonne	tarkoin rajattu, kova, luotettava	kontekstuaalinen, kokonaisvaltainen, rikas, syvä
Teorian ja tutkimuksen suhde	teoriaa varmistava ja rajaava: hypoteesien testaaminen, syysuhteet	teoriaa luova ja täsmäntävä: ymmärryksen lisääminen
Ymmärtäminen ja ihanne	tilastollinen merkitsevyys, yhtenäisyys, mitattavuus	prosessi, ymmärtäminen, selittäminen, tulkinta
http://www.youtube.com/watch?v=su8LDmRmw8		

Tutkimuksen lähtökohdat	
• Laadullinen vai määrällinen tutkimus?	
- Omaan tutkimusongelmaan sopivan tutkimustyyppin ja menetelmien löytäminen - Ymmärrettävä tutkijan merkitys tutkimuksen tekemisen eri vaiheissa: ratkaisujen tekijä tutkimussuunnitelmasta loppuraporttiin - Tutkittavan ilmiön kuvaaminen mahdollisimman totuudenmukaisesti ja kattavasti - Pyrkimys luotettavuuteen ja läpinäkyvyyteen tutkimuksen tekemisen eri vaiheissa (korostuu etenkin aineiston keräämisessä, analysoinnissa ja raportoinnissa) → toistettavuus	

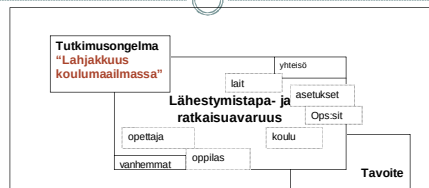
Tutkimuksen lähtökohdat

• Valintana laadullinen tutkimus

- Aristotelinen perinne: tietämisen tapana ilmiöiden ymmärtäminen
- Psykologinen vivahde, vahva eläytyminen kohteeseen (ilmapiiiri, ajatukset, tunteet ja motiivit)
- Tapahtumien eli prosessien (syiden ja seurausten) ymmärtäminen
 - Esimerkiksi lasten sosioemotionaalisen kompetenssin tukeminen varhaiskasvatuksessa?
 - Mitkä asiat vaikuttavat, miten ohjailaan?
 - Mitä se on käytännössä?
 - Johtopäätökset: mikä johtaa mihinkin?

Näkökulmien "ymmärtäminen"	Ilmiölle annettujen merkitysten "ymmärtäminen"	Prosessin "ymmärtäminen"
Kuvaaminen + tulkitseminen = ymmärtäminen		

Tavoitteeseen voidaan päästä useammalla eri tavalla
valittu tutkimusongelma ja lähestymisnäkökulma täsmentävät
ja rajaavat tutkimusprosessia

- Liian laaja ongelma johtaa helposti pinnalliseen käsittelyyn ja sitä kautta liian yleisluontoisiin tuloksiin.
- Laadullisessa tutkimuksessa onkin hyvä kysyä päinvastaista kuin määrällisessä tutkimuksessa eli **"Onko tutkimusongelmani riittävästi rajattu?"**
- Fokusoitu tutkimusongelma auttaa sopivien teorioiden valinnassa ja aineiston hankinnassa. **"Matemaattisesti lahjakkaan lapsen eriyttäminen alkuopetuksessa luokanopettajan näkökulmasta"**

20

Tutkimusaiheen valinta

• 1. luennon pääpaine:

Tutkimuksen lähtökohdat ja tutkimusaiheen valinta
(ryhmytyöskentelyn tutkimusprojektiin liittyen)

- Seuraavilla luennoilla pureudutaan tutkimuksen muihin osa-alueisiin: (tausta, aineisto, analysointi, raportointi, arviointi)

• Tutkimusaiheen valinta

• Apuna älyllinen ihmettely:

- Mikä on kiinnostuksen kohteesi/ilmiö, jota tutkit?
 - Esim. monikulttuurisuus päiväkodissa, esiopetuksen opetusmateriaalit, opettajien/opettajaksi opiskelevien käsitykset aiheesta x,...
 - Mikä siinä kiinnostaa erityisesti? Mitä aiempia kokemuksia ja käsityksiä sinulla on aiheesta?
- Miten aiot ottaa asiasta selvää?
- Mitkä ovat tärkeimmät asiat, joita tutkit? (oma kiinnostus ja aihepiiriin kannalta)
- Mitkä ovat avainsanat? → tutkimustehtävän ja taustan hahmottaminen (kirjallisuuteen ja aiempaan tutkimukseen tutustuminen)

Tutkimusaiheen valinta

- Tutkimusaiheen valinta ja rajaaminen:
 - Esim. Lahjakkuustutkimus
 - Tarkennus: Lahjakkuus elämäntapa-alueella
 - Konteksti: Varhaiskasvatus, esiopetus vai kouluopetus?
 - Ketä/keitä: Kasvattaja/Opettaja vai /ja lapset?
 - Yksi tapaus vai monta tapausta (paikkaa, ihmistä)?
 - Millä menetelmällä tutkin: aineiston kerääminen ja analysointi?

Tutkimussuunnitelman rakenne ja sisältö

- MITÄ TUTKIN: Tutkimustehtävä ja sitä tarkentavat tutkimuskysymykset
 - Tutkimuksen tarkoitus: aihe
 - Tutkimuskysymyksiä 2-3 kpl
- MIKSI TUTKIN: Tutkimuksen tausta, teoria
 - Kirjallisuuteen tutustuminen, aiemmat tutkimukset
- MITEN TUTKIN: Tutkimusmenetelmät aineiston keräämisessä ja analysoinnissa
 - Mitä aiota tehdä ja miten?
- MILLOIN TUTKIN: Tutkimuksen aikataulu
 - Arvio tutkimuksen toteuttamisen aikataulusta: mitä tapahtuu milloinkin?

Tutkimusaiheen muotoilu tutkimustehtäväksi

- Tutkimusaiheesta tutkimustehtäväksi:

Miten monikulttuurisuuskasvatus toteutuu päiväkodin monikulttuurisen ryhmän esiopetuksessa?

- Toistoa, miksi?
- Kyseessä nimenomaan päiväkodissa toimiva esiopetusryhmä
- Kyseessä monikulttuurinen ryhmä, ei yksikulttuurinen
- Tutkimustehtävää tarkennetaan ja selvitetään tutkimuskysymysten avulla:
 1. Mitä monikulttuurisuuskasvatuksen tavoitteita ja sisältöjä päiväkodin esiopetuksen opetussuunnitelma sisältää?
 2. Miten esiopettajina toimivat kasvattajat toteuttavat monikulttuurisuuskasvatusta käytännössä monikulttuurisen ryhmän esiopetuksessa?

Pohdi oppimispäiväkirjaan

Kotitehtäväksi:

- Millainen on hyvä tutkimussuunnitelma?
- Mitä sen tulee sisältää?
- Heijastele pohdinnassasi oman pienryhmäsi tutkimusaihetta.

Ryhmätyöskentely

- Ohjeistus pienryhmille näytölle: Tutkimusprojektin aihe-ehdotus
- Opiskelijat, jotka eivät osallistu ryhmätyöskentelyyn (suoritettu aiemmin/korvaavuus sovittu), voivat kirjoittaa ryhmätyöskentelyn aikana oppimispäiväkirjaa
- Opiskelijat, joiden tulisi osallistua pienryhmiin mutta joilla ei ole vielä pienryhmäpaikkaa, tulkaa juttelemaan
- Muut kysymykset: tulkaa juttelemaan

Yleisohjeita pienryhmille

- Ryhmätyöskentely:
 - Tutustuminen, nimet ja sähköpostiosoitteet (löytyvät moodlesta)
 - Tutkimusprojektiaiheen valinta: keskustelu ja pohdinta käyntiin pienryhmissä
 - Tutkimustehtävä: tutkimuksen tarkoitus, tutkimustehtävää tarkentavat tutkimuskysymykset (2-3 kpl); alustava työsuunnitelma ja sopiminen yhteydenpidosta aiheen valinnan merkeissä (ainakin sähköpostitse) → aihe ti 6.11. mennessä Moodleen!
 - HUOM! Nekin mukaan keskusteluun, jotka eivät päässeet 1. luennolle (sähköpostitse)
